

Posør-fascismen

Arbeiderbladet
12. 12. 91.

Av Eystein Eggen

Jeg sitter med NS' medlemsliste for hovedstaden foran meg. Det mest slående politiske trekk er fraværet av medlemmer øst for Akerselva, skriver Eystein Eggen i denne artikkelen, rettet mot herrerne Dahl, Ringdal og Sørensen. Eggen har lenge arbeidet med den norske NS-bevegelsens sosiale bakgrunn, og skriver nå bok om NS-barna.

Den forskningspolitiske misere på dette felt startet med Bernt Hagtvet og Bergensundersøkelsen av NS. Sistnevnte nå 20-årige prosjekt matet datamaskinen med etiketten «gårdsarbeider» for hjemmeværende bondesønner. Slik ble for eksempel NS i Oppland fylke et «arbeiderparti». Det faktiske forhold kan vel bedre uttrykkes ved at halvparten av medlemmene kom fra den øvre gruppe av de ti prosent største gårdene (over 10 skyldmark). — Eg trur ikkje dette er tingen for deg, Tor, sa NS-hirdfører Aukrust i Lom til proletaren Tor Jonsson da sistnevnte søkte om opptak.

— Eg er den siste av dei mektige hordagramene, erklærte fhv. poltminister Riisnæs til sine medinsatte på Reitgjerde

HELLS ANGELS i Trondheim har hengt opp bilde av Vidkun Quisling i sine stamlokaler. Men det er for småtteri å regne mot det som foregår i bokheimen: Det er blitt en moteretning å vifte med hakekorset (solkorset selger ikke fullt så godt). Skins og skribenter håper på å provosere og vekke oppmerksomhet. Jeg skal her begrense meg til litteraturen, nærmere bestemt til «yngre historikere», representert ved herrerne Dahl, Ringdal og Sørensen. De har i høst markert seg med en ny runde gjensidig beundring i anmelderspaltene.

Hovedpoenget mitt er at de tre (og mange i samme liga) ikke har bakkekontakt med sitt emne. Dette viser seg godt ved at NS i høst i debatten tenderer mot å framstå som et arbeiderparti. Særlig Sørensen har utmerket seg i så måte, i en samling fotnoter med litt brødtekst, lansert som banebrytende på pressekonferanse.

Hovedpoenget er at NS ville innføre barnetrygd på tampen av en tapt krig med titalls millioner døde. Ispedd noen folkehjemsdrømmer fra partiets politikere, skal dette godtgjøre en radikal hovedtendens. Tankegangen er en fortsettelse av Sørensens forrige bok. Der var NS satt inn mellom de to poler, radikalisme og nasjonalisme.

Men hvor var arbeiderne? Jeg sitter med NS medlemsliste for hovedstaden foran meg. Det mest slående politiske trekk er fraværet av medlemmer øst for Akerselva. Den da nybygde Sinsenbyen er eneste unntak, med

Bjørn Stallares vei som hovedgate. Solkorsbevegelsen later ellers til å være trygt forankret på Frogner: i Bygdøy alle kan det snautt ha vært et hus uten et NS-medlem.

Man må i det hele tatt nærmest være født og oppalt i en arkivskuff for å greie å overse den tunge, gammeldagse, arkaiske konservatismen som var klangbunnen for NS. På godt og vondt. Selvfølgelig ville man ut fra denne bakgrunn ha høyre-radikale utbrytingsforsøk. Men av Oslo lista er det lett å se at utgangspunktet var innflyttede gamle bondeslekter og bygdematadorer, noen konservative tyskvennlige renninger fra embetsstanden, og en del elementer fra europeisk feudalisme strandet i Frognerveien. Slenger vi på en bestemt fabrikkier her og en generaldirektør der, har man et så godt som komplett bilde.

Utover landet var naturligvis de gamle bondeslektene ryggraden. De kom i store familieklauner under krigen, på en bølge av Tysklands-vennlighet og konservativ restaureringstanke. Dette var det blant annet som gjorde Yttri i Luster til det mest markante NS-miljøet i partiets ellers svakeste fylke, Sogn og Fjordane. I Hordaland er det best representerte navn Aga i Ullensvang, med bakgrunn i Lagmannsstua og det middelalderske høvdingevælde. Denne fortid er også slående i Valle i Setesdal, bevegelsens uten sammenligning sterkeste kommune (hver fjerde mannsperson i Valle over 15 år var NS-medlem).

asyl. Hans biograf Ringdal har slått opp i ordboka over folkeproget og funnet ut at «gram» betyr larve.

Ordet var tidligere kjent som kjenning for «fyrste, høvding».

Det Riisnæs ville ha fram, var nok: Jeg er den siste av de gamle småkongene over Hordaland. Så var da og Risnes største gården i Masfjorden i Hordaland, som farfaren egenhendig hadde fått opprettet som egen kommune. Han var ordfører og stortingsmann. Det ville tatt omtrent fem minutter å sjekke dette i bygdeboka.

Bergensundersøkelsen la dermed grunnlaget for å hevde at NS var et Osloparti, slik blant andre Kjelstadli fastslår i sitt nye bind om hovedstadens historie. Strengt tatt kom vel Olga Bjøner, NS kvinneleder, fra Bondelaget. Partiets mest kjente litterære navn, Knut Hamsun, betraktes ei heller vanligvis som noe talerør for den urbane arbeiderbevegelse.

Men istedenfor fikk vi jo Dahl og billedbøkene (foto levert av NS' ungdomsfylking). Etter hvert som D-marken er blitt sterkere, har også han identifisert seg mer med sitt emne. Sørensen og Ringdal ga begge usedvanlig sterke lovord til første bind av Dahls Quislingbiografi. Det er derfor logisk at dette verk demonstrerer det hittil største glipp overfor den norske bondekonservative arv.

Odelstankens største navn er og forblir Bjørnstjerne Bjørnson, herren til Aulestad med kraftfulle kvad av typen: Vår slekt engang den første var i landet.

Nå hadde det seg slik at Quislings mor var firemenning av Bjørnstjerne via et stamtre som fortaper seg i den mest feudale middelalder (og på mange grener bar frukt i form av NS-medlemskap). Quisling var sin mors uttrykte bilde. Han hadde hennes tunge fysikk. Miljøet var lukket mot fortiden. Moren fikk bare ett barnebarn.

Bjørnson hadde igjen virkelig blitt den første i landet. Quisling gjorde et forsøk i dette hundreår. Overfor retten i 1945 påberopte han seg nettopp sin frende Bjørnson. Men Dahl ser ikke denne «linken». Han har greidd å skrive 537 sider om lederen for en nasjonalistbevegelse, uten å nevne nasjonalangens forfatter.

(Dahl er registrert i registeret bakerst). Da Quisling avtjente sine første år som vernepliktig offiser i ånden fra 1905, passerte Bjørnsons kiste Oscarsborg til kongelig salutt, for deretter å bli senket ned «i mytens klippekammer», som Olaf Bull uttrykte det.

Dahl skriver side opp og side ned om direktørmiddager. Han fastslår at uten listene fra «Bygdefolkets krisehjelp» ville det dog ikke blitt noe NS-parti. Likevel får Dahl ikke med seg hovedpoenget: slektkonservatismen.

Det gjør vel heller ikke «Hells Angels». Forskjellen er bare det at de ikke pretenderer å være historikere. De bråker på veiene. Dahl & co bråker i media. I virkeligheten er de ikke så forskjellige.